

УДК 323.27: 94(477) «2013/2014»
ББК 66.3(4Укр) 133
Б-77

Бойко О.Д., м. Ніжин

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРИЧИНИ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ (СПРОБА КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ) ЧАСТИНА I

У статті комплексно проаналізовано передумови та причини Революції гідності. Досліджено проблеми в соціально-економічній сфері – уповільнення темпів зростання економіки; розбалансування фінансової системи; утвердження олігархічної моделі господарювання; посилення процесу перерозподілу власності; звуження економічних свобод; посилення корупції; поглиблення соціального розшарування. Проаналізовано комплекс суперечностей у політичній сфері – суперечливу еволюцію природи олігархічно-кланового політичного режиму; посилення авторитаризму у моделі політичного управління; потенціал і можливості організованої опозиції. Виявлено та схарактеризовано конфліктний потенціал у правовій сфері – порушення юридичних норм у конституційному процесі; звуження прав і свобод громадян; посилення політичних репресій. Досліджено дестабілізуючі фактори в комунікативній сфері – зростання ступеня тенденційності, дозованості та вибірковості у процесі інформування народних мас про ситуацію в суспільстві; відсутність дієвого комунікативного механізму зворотного зв'язку між владою та народом; обмеження права громадян на висловлення власних думок і реалізацію інтересів. Проаналізовано суперечливі тенденції розвитку соціально-психологічної сфери – переростання політичного невдоволення в політичне відчуження; зростання рівня соціальної напруженості та готовності до протестних акцій; пришивиднення процесу набуття громадянами України

власної національної, політико-громадянської та соціокультурної ідентичності. Виокремлено загострення проблем у міжнародній сфері – непослідовність та коливання зовнішньополітичного курсу України; використання Росією і США України як інструмента впливу в боротьбі за геополітичну першість; характер і наслідки впливу на світовий розвиток кольорових революцій.

***Ключові слова:** революція, трансформація, причини, передумови, дестабілізація, сууперечність, конфлікт, процес, протест.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Революція гідності – явище, яке суттєво змінило зовнішньо-політичний вектор і суспільно політичну ситуацію в Україні та помітно вплинуло на геополітичний розвиток світу. Актуальність обраної для статті теми полягає в тому, що, з одного боку, з'ясування передумов і причин цієї знакової події дає можливість виявити та проаналізувати не лише пружини та корені конфліктів, що викликали революційний вибух, а й повніше та всебічніше дослідити механізм революції, її суть, характер та рушійні сили. З другого боку – частина конфліктів, які спричинили Революцію гідності, зберігають і нині свій потенціал і підігрівають протестні настрої і тому потребують аналізу й пошуку цивілізованого розв'язання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Революційні трансформації українського суспільства на початку третього тисячоліття перебували і перебувають в епіцентрі уваги політиків, науковців та публіцистів. Великого значення надавалося Революції гідності та аналізу її причин. Окремі аспекти цієї проблеми досліджували у своїх працях Грабовська І., Зеленько Г., Катеринчук А., Киридон А., Костомаров А., Кульчицький С., Сасин Г., Сидоренко С., Ткаченко І., Хижняк І., Шавалюк Л. [6, с. 12–14, 16, 31, 32, 37, 43, 47, 48, 51] та ін. Разом з тим у сучасній історіографії бракує комплексного аналізу

передумов Револуції гідності, який би охоплював різні сфери суспільного життя.

Формулювання мети статті. Мета даної статті полягає у здійсненні комплексного аналізу передумов і причин Револуції гідності. Завдання статті: виявлення та аналіз прихованих і відкритих конфліктів і суперечностей суспільного розвитку України, які зумовили революційний вибух 2013 р.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Події та процеси, що розгорнулися наприкінці 2013 – на початку 2014 року в Києві, а потім у всій Україні, отримали назву «Револуція гідності», «Європейська революція» та «Єврореволюція». Формальним приводом для них стала відмова політичної влади на чолі з В. Януковичем від юридичного оформлення законодавчо закріпленого курсу на європейську інтеграцію. Реальні передумови та причини суспільного вибуху були набагато складнішими та глибшими.

Передумови, як звичайно, можуть виконувати три функції: а) формувати потенційні перспективи та ресурси, створювати шанси/варіанти для розгортання ймовірного розвитку причинно-наслідкових явищ; б) виступати як каталізатор суспільних процесів; в) набираючи сили та масштабності, переростаючи у гострі суперечності, трансформуватись у причини. За цих обставин характерно, що інколи межа між передумовою та причиною може бути дуже тонкою і малопомітною, передусім у період переростання однієї в другу. Отже, коротка формула ланцюжка причинно-наслідкових зв'язків виглядає так: передумови створюють потенціал для конфлікту, причини роблять цей конфлікт можливим, а привід – необхідним. На нашу думку, Револуція гідності була викликана загостренням комплексу суперечностей і конфліктів у різних сферах суспільного життя.

Соціально-економічна сфера

1. Уповільнення темпів зростання економіки. Експерти вказують на те, що в період правління В. Януковича при загалом зростаючому ВВП темпи цього зростання були

вкрай незадовільними. Зокрема, 2012–2013 рр. найгірше з-поміж пострадянських республік розвивалася тільки Молдова, тоді як Україна перебувала на передостанньому місці із загалом економічним спадом (95% ВВП щодо 2012 р.) на тлі позитивної зовнішньоекономічної кон'юнктури [12, с. 39].

2. Розбалансування фінансової системи.

Штучне утримання курсу 8 грн за долар США мало наслідком зменшення на \$20 млрд золотовалютних резервів НБУ та зростання боргового навантаження на економіку на \$40 млрд [11; 35].

3. Утвердження олігархічної моделі господарювання, якій

були притаманні надмірна концентрація економічних активів у руках декількох фінансово-промислових груп, що призводить до монополізації ринків і ціноутворення; використання політичної влади як економічного ресурсу; отримання від органів влади на базі корупційних відносин незаконних переваг і дешевших ресурсів; штучного знищення конкурентного середовища; тяжіння до розвитку сировинних галузей економіки, для яких характерними є низький рівень наукоємності і дешева робоча сила; інерційності та нездатності до інноваційних змін; орієнтації на примітивні технологічні уклади та низький рівень людського капіталу; покриття через лобіювання збитків дотаціями та субвенціями з бюджету держави тощо. Активна розбудова монопольно-олігархічної моделі господарювання зумовила те, що 2010 р. рівень монополізації в економічній сфері зріс у 29 галузях, а саме: газовій, електроенергетиці, імпорті нафтопродуктів, гірничо-металургійному комплексі та хімічній промисловості. 2011-го лише 49,8% продукції було реалізовано на конкурентній основі, а не в межах монопольних ринків [26]. Зрештою наростаюча хвиля монополізації призвела до того, що у 2013 р. 10 олігархічних кланів контролювали до 80% економіки України [8]. Водночас майже 80% населення країни, за даними ООН, перебувала на межі бідності (за правління В. Януковича кількість бідних зросла на 10%) [45].

3. Здійснення реформ у напрямку розвитку державно-олігархічного капіталізму. Як звичайно, за часів В. Януковича підтримку у владних структурах отримували реформи, у яких був зацікавлений крупний капітал і пов'язана з ним вища бюрократія – приватизація прибуткових промислових активів, централізація управління, списання боргів тощо. Натомість реформи, які б реально модернізували застарілу економічну структуру України та створили умови для поліпшення життя пересічних людей блокувалися або ж виконувались у неповному обсязі. Так, 2011 р. Національний план дій із запровадження економічних реформ у цілому було виконано на 57%. Разом з тим, заходи щодо реформи системи пенсійного страхування – лише на 38,5%, а виконання реформи соціальної підтримки взагалі становило 0% [36].

4. Конфлікт інтересів середнього класу та олігархів, малого бізнесу та великого. Штучне гальмування процесу формування середнього класу. Експерти ще 2006 р. вказували на те, що подальший характер трансформації влади в українській державі значною мірою обумовлений тим у якій формі і як буде розв'язане наростаюча суперечність між олігархами та середнім класом, який набирає силу: системна модернізація України (економічна, адміністративна тощо), яка є головною проблемою на порядку денному, безпосередньо залежить від того, яким способом з'ясовано питання про владу в Україні – через еволюційно-конституційну модель, або через революційну. Остання, незважаючи на велику кількість песимістичних оцінок на другу річницю Майдану, аж ніяк не знята з порядку денного. Цьому сприяють два фактори – великий капітал і середній клас. Майбутнє України перебуває в прямій залежності від того, як буде розв'язана суперечність між цими двома антагоністичними соціальними групами [29]. Статистика вказує на те, що при В. Януковичу влада зробила ставку на олігархів, чим у дійсності підштовхнула середній клас до революційної активності. За період 2010-2013 рр. кількість великих підприємств зросла на 12,4% (від 586 до 659), а

кількість середніх зменшилася на 10% (від 21338 до 19210), а малих – на 5% (від 68313 до 65021) [1, с. 5].

5. Функціонування фінансової системи в інтересах олігархічного капіталу. Основними проявами цього процесу стали:

Непропорційна доходам сплата податків на прибуток. Зокрема, 2012 р. найбільш олігархізовані промислові галузі – металургія та хімія, – отримавши близько 11,3% від усіх валових доходів в українській економіці, сплатили лише 2,1% загального обсягу податку на прибуток, тобто вп'ятеро менше. Ще більший розрив у металургійній сфері, у якій олігархи, отримавши 8% доходів усієї економіки України, сплатили лише 0,8% від загального обсягу податку на прибуток – у 10 разів менше [48].

Сплата олігархами основної частини податків у офшорах. 2010–2011 рр. українські банки перерахували в офшорні зони 53 мільярди 397 мільйонів доларів, що було еквівалентно річному бюджету України [10]. У подальші роки правління В. Януковича ця практика ухиляння від податків через офшори тривала. Наприклад, із усіх податків, сплачених Інтерпайпом В. Пінчука 2012 р., на Україну припало лише 12%. Решта 88% завдяки різноманітним схемам надійшла до бюджетів інших країн. Інший металургійний гігант, Метінвест, цього ж року сплатив у цілому \$266 млн податку на прибуток, але до вітчизняного бюджету надійшло лише \$166 млн [48]. Отже, офшори дозволяли крупному капіталу уникати оподаткування і насправді перекидати значну частину податкового тягаря на середній клас та бідні верстви населення.

Надання преференцій. 2011 р. олігарх Р. Ахметов отримав від держави оренду на компанії, що контролюють понад 50% вугледобувної промисловості в Україні; контрольні пакети акцій трьох енергетичних комплексів у межах тендерів, що дозволило олігарху контролювати 30% українського виробництва електроенергії; помітні преференції (навіть порівняно з державними компаніями) у продажі тендерів з експорту електроенергії сусідам України. У результаті наприкінці 2011 р. компанії Р. Ахметова сформували повний цикл виробництва,

використовуючи власне вугілля як паливо на власних електростанціях, щоб виробляти електроенергію, яку він потім продавав за власними експортними контрактами [25].

Отримання надлишкових сум поверненого ПДВ. Так, 2012 р. найбільшими споживачами відшкодування ПДВ стали підконтрольні олігархам підприємства металургійної галузі, які отримали 18,4 млрд грн, що становило понад 40% загальних виплат [21]. За часів В. Януковича відшкодування податку на додану вартість (ПДВ) вважалося корупційною схемою для надання преференцій конкретним компаніям. Крім того, процес відшкодування ПДВ стимулював розвиток корупції, оскільки вартість «відкатів» для повернення ПДВ, за оцінками експертів, протягом 2010–2013 рр. коливалась у межах 10–50% [33].

Великі розміри боргів олігархів. 2011 р. борги державі, вітчизняним та іноземним банкам, іншим кредиторам і населенню 10 найбільших олігархів України становили майже 7% ВВП, або приблизно кожен десятий долар від усіх корпоративних боргів. При цьому їхні статки перевищували 17,2% від усього продукту, виробленого українською економікою за рік [34].

Певну уяву про тенденції розвитку української олігархії 2011–2013 рр. дає рейтинг "Форбс":

- 2011 р. сукупні статки сотні найбагатших людей України перевищували річний бюджет держави;
- 2011-2012 рр. до рейтингу потрапили 16 народних депутатів з фракції "Партія регіонів", які «коштували» понад третину від загальної вартості сотні – близько \$20 млрд;
- загальні статки 28 чиновників і народних обранців 2011–2012 рр. коливались у межах \$26–27 млрд і становили половину від загальної «вартості» першої сотні українських капіталістів;
- офіційно зареєстровані активи сина президента О. Януковича подорожчали від \$99 млн 2012 до \$187 млн 2013 року;

- якщо в рейтингу за 2011–2012 рр. були представники опозиційних сил (НУНС, БЮТ), то 2013 р. серед ста найбагатших українців уже не було жодного народного депутата, який би не входив до владних фракцій (частина колишніх представників опозиційних партій втратила мандат, а частина перейшла в позафракційні або в Партію регіонів) [9; 24].

6. Посилення процесу перерозподілу власності. За оцінками експертів, на 2013 р. в Україні діяло від 35 до 50 професійних рейдерських груп. Використовуючи цілий комплекс засобів впливу – психологічний тиск, шантаж, підробка документів, підкуп силових структур, вони створювали умови для рейдерських атак, захоплення і перерозподілу власності поза межами закону. За підрахунками компанії Dragon Capital, за період від 2010–2013 рр. під рейдерські атаки в Україні потрапили 3,7 тисячі суб'єктів господарювання. Серед ключових гравців-агресорів, які активно проводили рейдерські захоплення, фахівці виокремлюють олігархів і фінансово-промислові групи, які поглинали компанії та їх активи для розвитку власного бізнесу чи для диверсифікації вже наявних власних бізнес-імперій і створення нових галузевих холдингів. Річний обсяг рейдерського перерозподілу власності у цей час сягав у середньому \$2–3 млрд. Рентабельність корпоративного захоплення оцінювалась у 500–700 і навіть 1000% [19; 29].

7. Звуження економічних свобод. 2010 р. у рейтингу економічних свобод (Index of Economic Freedom), складеному Heritage Foundation і The Wall Street Journal, Україна посіла 162-е місце серед 183 країн світу. Як свідчать дані дослідження, найближчі сусіди України в цьому рейтингу – Бурунді (160), Того (161), Ліберія (163) і Східний Тимор (164). Автори доповіді оцінили рівень економічних свобод в Україні в 46,4 пункти, що на 2,4 пункти нижче, ніж 2009 р., коли Україна була на 152-му місці [42].

8. Посилення корупції у владних структурах. За часів В. Януковича щорічні суми корупційного обороту у владі досягали 300 млрд грн на рік. Вони склалися з бюджетних

дотацій, кредитів та інвестицій, державних закупівель, кредитів рефінансування банків, списання на борг держави збитків корпорацій [18].

9. Поглиблення соціального розшарування.

Представники великого капіталу збільшували свої прибутки за рахунок використання бюджетних коштів, картельних змов і корупції. Так, за рейтингом журналу “Фокус” сукупні статки 200 найбагатших 2011 р. становили 93 млрд дол. США, а обсяг ВВП України 2010 р. становив 136 млрд дол. США [3].

Політична сфера

1. Трансформація природи олігархічно-кланового політичного режиму. За оцінками експертів, до приходу В. Януковича до влади олігархічно-клановий режим в Україні зберігав певні шанси трансформації в бік розвитку демократії. Це пояснюється тим, що через різницю політичних і економічних інтересів олігархічних груп утворилось декілька центрів формування влади і впливу на владу, що обумовлювало досить жорстку конкуренцію між ними, яка не допускала домінування якогось одного олігархічного клану [22, с. 91]. Після президентських виборів 2010 р. природа та суть олігархічно-кланового режиму суттєво змінилася: по-перше, якщо за часів президентства Л. Кучми та В. Ющенко відбувалося поступове зрощення двох сфер – політики й економіки, то за часів президентства В. Януковича до них додався ще один складник – криміналізація. Саме таким був механізм формування швидкими темпами кримінально-олігархічного режиму в Україні [17, с. 84–85]. По-друге, відбулося поетапне звуження групи олігархів, які могли реально впливати на владу: спочатку 2010–2012 рр. пройшло захоплення політичної влади в Україні східноукраїнськими фінансово-промисловими групами та розпочалося безпосереднє їх управління політичними та економічними процесами, потім 2012–2014 рр. було здійснено узурпацію влади найближчим оточенням В. Януковича (так званою «Сім’єю») та лояльними до нього олігархами [27, с. 202]. Такий розвиток державно-олігархічних відносин, що в дійсності перекреслював усі

сподівання українців на поступову трансформацію олігархічного режиму в демократичному напрямку, почав дедалі більше вступати в суперечність з інтересами суспільства.

2. Посилення тенденцій авторитаризму та централізації влади в моделі політичного управління, яке, з одного боку, зумовлювало суттєві зміни в законодавстві, перерозподіл прав, обов'язків і функцій, кадрові перестановки на всіх рівнях, що, в свою чергу, активізувало політичну боротьбу та підвищувало рівень напруги в суспільстві, робило залежними регіони від політичної влади в центрі. А з другого боку – вело до розбалансування системи стримувань і противаг, звуження можливостей політичного маневру в критичній ситуації, адже будь-яка заміна одного голови виконавчої влади іншим при президентській формі правління, навіть за кризових обставин, до виборів неможлива.

3. Поява внаслідок активного та швидкого перерозподілу влади своєрідного конфліктного політичного резонансу, тобто різкого зростання амплітуди політичного протистояння та посилення його гостроти внаслідок різновекторного накладання один на одного конфліктів інтересів (між гілками влади, внутрішньо-парламентських; між партіями; між політичними лідерами; усередині державно-адміністративного апарату тощо).

4. Існування в Україні організованої опозиції, яка мала яскравих лідерів, політичні структури у регіонах і досвід проведення масових акцій протесту (Майдан 2005 р., «мовний», «податковий» майдани тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. Босенко А.В. Тенденції формування стратегічних альтернатив розвитку підприємств малого та середнього бізнесу в Україні. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. Острог : Вид-во НУ«ОА». 2017. Вип. 4. С. 4-9.
2. Бунік М. Концептуальні засади взаємодії політики і управління : навч. посіб. / Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2010. 136 с.

3. Валевський О.Л. Аналіз причин невдач реалізації реформ в Україні. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Valevskiy.pdf>.
4. Валевський О. Міф «сильної держави» в трансформації українського суспільства. Публічне управління: теорія та практика: збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління: Спеціальний випуск. Х.: Вид-во «ДокНаукДержУпр». 2011. С. 223–229.
5. Венеціанська комісія: Парламентські вибори мають відбутися в 2011 році. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/kuzyo/4d11476978b77/>
6. Грабовська І. Єврореволюція як Революція Гідності в контексті цивілізаційної проблематики. Філософська думка. 2014. № 6. С. 39–45.
7. 95 відсотків мешканців України назвали її своєю Батьківщиною – опитування. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3314580-95-vidsotkiv-meshkantsiv-ukrainy-pazvaly-yii-svoieui-batkivschynoui-opytuvannia>
8. Олігархічних кланів контролюють 80% української економіки URL: <http://styknews.info/novyny/ekonomika/2013/01/25/10-oligarkhichnykh-klanivkontroluiiut80ukrainskoi-ekonomiky>
9. Другий український рейтинг «Forbes». URL: <http://nashigroshi.org/2012/04/06/druhyj-ukrajinskyj-rejtynh-forbes/>;
10. За 2 роки банки перерахували в офшори цілий державний бюджет URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2012/06/7/6966132/>
11. За період перебування цієї команди при владі боргове навантаження на економіку зросло на \$ 40 млрд. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1466401-za-pravlinnya-yanukovicha-borgi-ukrayini-zbilshilis-na-40-mlrd-dol-minfin>
12. Зеленько Г.І. Політичний протест зими 2013-2014 років в Україні: зміст, форми, наслідки. *Наукові записки. ІІІЕНД ім. В. Ф. Кураса НАН України*. 2014. №2 (70). С. 34–55.

13. Киридон А. М. Євромайдан / Революція Гідності: причини, характер, основні етапи. *Історична пам'ять*. 2015. Вип. 33. С. 17–32.
14. Костомаров А. Про причини Майдану і війни в Донбасі. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2015. № 3. С. 177–178.
15. Крюков В. Про графу «проти всіх». URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/nota-bene/pro-grafu-proti-vsih>
16. Кульчицький С. Суспільно-політичне й соціально-економічне становище України в 2010 – першій половині 2015 рр. *Український історичний журнал*. 2015. № 3. С. 154–175.
17. Куц Г. Перипетії формування політичного режиму в пострадянській Україні: досвід Майданів. *Сучасне суспільство*. 2014. Вип. 1. С. 82–94.
18. Лановий В. Як реформувати корупційний олігархічний лад. URL: <http://www.experts.in.ua/inform/smi/detail.php?ID=109690>
19. Лубковський Г.В. Корпоративне рейдерство в українській практиці. URL: http://www.confcontact.com/2014_04_25_ekonomika_i_menedgment/tom2/41_Lubkovsky.htm
20. Мацієвський Ю., Ковалко В. Протестний потенціал та політична мобілізація в Україні: чинники взаємодії. *Острог*. 2015. С. 11–12 URL: https://cpr.oa.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/Protestnyi_potencial_ta_pol_mobilizaciya_chynnyku_vzayemodiyi_Matsiyevsky_Kovalko.pdf
21. Металурги є лідерами з відшкодування ПДВ. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2013/01/30/359136/>
22. Михальченко М. Кланово-олігархічний режим: негативи і позитиви функціонування. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України*. 2010. Вип. 5 (49). К.: ТОВ „Видавництво Дельта”, 2010. С. 83–94.
23. Опозиція підтримує повернення до Конституції 2004 року. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2013/12/18/7007530/>
24. Перший український рейтинг «Forbes». URL: <http://nashigroshi.org/2012/04/06/druhyj-ukrajinskyj-rejtynh-forbes/>

25. Суперечність правлячого класу України. URL: <https://commons.com.ua/uk/protirichchya-pravlyachogo-klasu-ukrayini/>
26. Рай для олігархів. В Україні панують ідеальні можливості для процвітання монополій. URL: <http://tyzhden.ua/Economics/57500>
27. Рахманов О.А. Великий бізнес та українське суспільство: взаємодія за умов революційних перетворень. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. 2014. Вип. 20. С. 201–206.
28. Рейтинг найбагатших українців-2013 від «Forbes». URL: <http://nashigroshi.org/2013/04/28/rejtynh-najbahatshyh-ukrajintsiv-2013-vid-forbes/>
29. Романенко Ю., Кузниченко А. «Межинституциональная война». URL: <http://vovremya.info/?art=2577>
30. Руденко-Сударева Л.В. Збереження економічної безпеки функціонування господарюючих суб'єктів в умовах активізації корпоративних поглинань та рейдерських захватів. *Незалежний аудитор*. 2013. № 3. С. 22 – 28.
31. Сасин Г.В. Обґрунтування сучасного типу революцій в транзитному суспільстві на прикладі України : автореф. дис ... канд. політ. наук / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2016. 20 с.
32. Сидоренко С. Економічні передумови Революції гідності Спільне, №9, 2015: Майдан. Погляд зліва. URL: <https://commons.com.ua/uk/ekonomichni-peredumovi/>
33. Скасувати 20% ПДВ, який є корупційним податком. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/38060>
34. Скільки і кому винні українці: борги «пересічних» та олігархів. URL: http://cripo.com.ua/index.php/cripo.com.ua/;www.minjust.gov.ua/versia.ru/glavnoe.ua/articles/cripo.com.ua/cripo.com.ua/index.php?sect_id=3&aid=130542
35. Стельмах: Для поддержания курса гривны режим Януковича сжег больше 20 млрд. долларов золотовалютного резерва. URL: <https://m.gordonua.com/news/money/stelmah-dlya->

podderzhaniya-kursa- grivny-rezhim -yanukovicha-szheg-bolshe- 20-mlrd -dollarov-zolotovalyutnogo- rezerva -48731.html

36. Тігіпко виконав доручені йому Януковичем реформи на 0 %. URL: <http://www.experts.in.ua/inform/news/detail.php?ID=90143>

37. Ткаченко І.В. Передумови революції гідності в Україні: історичний екскурс. *Перспективи розвитку сучасної науки. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7–8 травня 2015 року). У 2-х частинах.* Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. Ч. II. С. 7–10.

38. У рейтингу свободи слова Україна впала на 42 позиції і посіла 131 місце. URL: <https://www.unian.ua/politics/414929-u-reytingu-svobodi-slova-ukrajina-vpala-na-42-pozitsiji-i-posila-131-mistse.html>

39. Удосконалення державно-управлінських відносин в умовах трансформації українського суспільства : монографія / Е.А. Афонін, Я.В. Бережний, О.Л. Валецький та ін. К. : НАДУ, 2014. 268 с.

40. Україна очолила список гібридних режимів у рейтингу демократії. URL: <http://racurs.ua/ua/n8211-ukrayina-ocholyla-spysok-gibrydnyh-rejymiv-u-reytingu-demokratiyi>

41. Українське суспільство 1992–2013: Стан та динаміка змін: Соціологічний моніторинг. К., 2013. 565 с.

42. Україну понизили з категорії вільних країн до "частково вільних". URL: http://holosua.com/news/ukrajinu_ponizili_z_kategoriji_vilnikh_krajin_do_chastkovo_vilnikh/2011-01-13-12324

43. Хижняк І. Історичні алгоритми революційності в соціальному просторі України: від передумов до незавершеності підсумкової оптимальності. *Історія в школі.* 2014. № 12. С. 16–29.

44. “Частково вільна країна” Україна. URL: <https://gurt.org.ua/news/events/9209/>

45. Чому українці бідні? Формула олігархів. URL: https://lb.ua/blog/andriy_pavlovskiy/184862_chomu_ukraintsi_bidni_for_mula.html

46. Чупрій Л.В. Національна ідея: проблеми міжрегіональної взаємодії. URL: <https://matrix-info.com/2017/06/30/natsionalna-ideya-problemy-mizhregionalnoyi-vzayemodiyi/>; Українське суспільство:
47. Шавалюк Л. Мінливий базис : [про причини Революції Гідності]. *Український тиждень*. 2015. № 48. С. 24–27.
48. Шавалюк Л. Олігархічний бізнес стає тягарем для економіки. URL: <http://tyzhden.ua/Economics/88648>
49. Шаповаленко М.В. Політична стабільність та політичний капітал в умовах трансформації суспільства. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Сер. 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2014. Вип. 14. С. 45–51.
50. Янукович скоротив кількість міністерств. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/yanukovich-skorotiv-kilkist-ministerstv.html>
51. Jekaterynczuk A. Ukrainska "rewolucja godnosci" i rewolucje w sieci / Andrzej Jekaterynczuk . Над Бугом і Нарвою. 2014. № 6. С. 9–11, 18.

REFERENCES

1. Bosenko A. V. Tendentsii formuvannia stratehichnykh alternatyv rozvytku pidpriumstv maloho ta serednoho biznesu v Ukraini. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*. Ostroh : Vyd-vo NU«OA». 2017. Vyp. 4. S. 4–9.
2. Bunyk M. Kontseptualni zasady vzaiemodii polityky i upravlinnia : navch. posib. / Lviv: LRIDU NADU, 2010. 136 s.
3. Valevskiy O. L. Analiz prychny nevdach realizatsii reform v Ukraini. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej/14/txts/Valevskiy.pdf>.
4. Valevskiy O. Mif «sylnoi derzhavy» v transformatsii ukrainskoho suspilstva. *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka: zbirnyk naukovykh prats Asotsiatsii doktoriv nauk z derzhavnogo upravlinnia: Spetsialnyi vypusk*. Kh.: Vyd-vo «DokNaukDerzhUpr». 2011. S. 223–229.

5. Venetsianska komisiia: Parlamentski vybory maiut vidbutysia v 2011 rotsi. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/kuzyo/4d11476978b77/>
6. Hrabovska I. Yevrorevoliutsiia yak Revoliutsiia Hidnosti v konteksti tsyvilizatsiinoi problematyky. Filosofska dumka. 2014. № 6. S. 39–45.
7. 95 vidstokiv meshkantsiv Ukrainy nazvaly yii svoieiu Batkivshchynoiu – opytuvannia. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3314580-95-vidstokiv-meshkantsiv-ukrainy-nazvaly-yii-svoieiu-batkivshchynoiu-opytuvannia>
8. 10 oliharkhichnykh klaniv kontroliuiut 80% ukrainskoi ekonomiky URL: <http://styknews.info/novyny/ekonomika/2013/01/25/10-oligarkhichnykh-klaniv-kontroliuiut-80-ukrainskoi-ekonomiky>
9. Druhyi ukrainskyi reitynh «Forbes». URL: <http://nashigroshi.org/2012/04/06/druhyj-ukrajinskyj-rejtynh-forbes/>;
10. Za 2 roky banky pererakhuvaly v ofshory tsilyi derzhavnyi biudzheth URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2012/06/7/6966132/>
11. Za period perebuvannia tsiiei komandy pry vladi borhove navantazhennia na ekonomiku zroslo na \$ 40 mlrd. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1466401-za-pravlinnyayanukovicha-borgi-ukrayini-zbilshilis-na-40-mlrd-dol-minfin>
12. Zelenko H.I. Politychnyi protest zymy 2013-2014 rokiv v Ukraini: zmist, formy, naslidky. Naukovi zapysky. IPiEND im. V. F. Kurasa NAN Ukrainy. 2014. №/2 (70). S.34–55.
13. Kyrydon A.M. Yevromaidan / Revoliutsiia Hidnosti: prychny, kharakter, osnovni etapy. Istorychna pamiat. 2015. Vyp. 33. S. 17–32.
14. Kostomarov A. Pro prychny Maidanu i viiny v Donbasi. Sotsiolohiia: teoriia, metody, marketynh. 2015. № 3. S. 177–178.
15. Kriukov V. Pro hrafu «proty vsikh». URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/nota-bene/pro-grafu-proti-vsikh>

16. Kulchytskyi S. Suspilno-politychne y sotsialno-ekonomichne stanovyshe Ukrainy v 2010 – pershii polovyni 2015 rr. Ukrainyskyi istorychnyi zhurnal. 2015. № 3. S. 154–175.
17. Kuts H. Perypetii formuvannia politychnoho rezhymu v postradianskii Ukraini: dosvid Maidaniv. Suchasne suspilstvo. 2014. Vyp. 1. S. 82–94.
18. Lanovyi V. Yak reformuvaty koruptsiinyi oliharkhichnyi lad. URL: <http://www.experts.in.ua/inform/smi/detail.php?ID=109690>
19. Lubkovskiy H.V. Korporatyvne reiderstvo v ukrainskii praktytsi. URL: http://www.confcontact.com/2014_04_25_ekonomika_i_menedgmen_t/tom2/41_Lubkovsky.htm
20. Matsiievskiy Yu., Kovalko V. Protestnyi potentsial ta politychna mobilizatsiia v Ukraini: chynnyky vzaiemodii. Ostroh. 2015. S. 11–12 URL: https://cpr.oa.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/Protestnyi_potencial_ta_pol_mobilizaciya_chynnyky_vzayemodiyi_Matsiyevsky_Kovalko.pdf
21. Metalurhy ye lideramy z vidshkoduvannia PDV. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2013/01/30/359136/>
22. Mykhalchenko M. Klanovo-oliharkhichnyi rezhym: nehatyvny i pozytyvny funktsionuvannia. Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy. 2010. Vyp. 5 (49). K. : TOV „Vydavnytstvo Delta”, 2010. S. 83–94.
23. Opozytsiia pidtrymuie povernennia do Konstytutsii 2004 roku. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2013/12/18/7007530/>
24. Pershyi ukrainskyi reitynh «Forbes». URL: <http://nashigroshi.org/2012/04/06/druhyj-ukrajinskyj-rejtynh-forbes/>
25. Protyrichchia pravliachoho klasu Ukrainy. URL: <https://commons.com.ua/uk/protirichchya-pravlyachogo-klasu-ukrayini/>
26. Rai dlia oliharkhiv. V Ukraini panuiut idealni mozhlyvosti dlia protsvitannia monopolii. URL: <http://tyzhden.ua/Economics/57500>
27. Rakhmanov O.A. Velykyi biznes ta ukrainske suspilstvo: vzaiemodiia za umov revoliutsiinykh peretvoren. Metodolohiia,

teoriia ta praktyka sotsiologichnoho analizu suchasnoho suspilstva. 2014. Vyp. 20. S. 201–206.

28. Reitynh naibahatshykh ukraintsiv-2013 vid «Forbes». URL: <http://nashigroshi.org/2013/04/28/rejtynh-najbahatshyh-ukrajintsiv-2013-vid-forbes/>

29. Romanenko Yu., Kuznychenko A. «Mezhynstytutsyonalnaia voina». URL: <http://vovremya.info/?art=2577>

30. Rudenko-Sudarieva L.V. Zberezhennia ekonomichnoi bezpeky funktsionuvannia hospodariuiuchykh subiektiv v umovakh aktyvizatsii korporatyvnykh pohlynan ta reiderskykh zakhvativ. Nezaleznyi audytor. 2013. № 3. S. 22–28.

31. Sasyn H.V. Obhruntuvannia suchasnoho typu revoliutsii v tranzytomu suspilstvi na prykladi Ukrainy : avtoref. dys ... kand. polit. nauk / Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. Lviv, 2016. 20 s.

32. Sydorenko S. Ekonomichni peredumovy «Revoliutsii hidnosti» Spilne, №9, 2015: Maidan. Pohliad zliiva. URL: <https://commons.com.ua/uk/ekonomichni-peredumovi/>

33. Skasuvaty 20% PDV, yakyi ye koruptsiinym podatkom. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/38060>

34. Skilky i komu vynni ukraintsi: borhy «peresichnykh» ta oliharkhiv. URL: http://cripo.com.ua/index.php/cripo.com.ua/www.minjust.gov.ua/versia.ru/glavnoe.ua/articles/cripo.com.ua/cripo.com.ua/index.php?sect_id=3&aid=130542

35. Stelmakh: Dlia podderzhanyia kursa hryvny rezhyt Yanukovycha szheh bolshe 20 mlrd dollarov zolotovaliutnoho rezerva. URL: <https://m.gordonua.com/news/money/stelmah-dlya-podderzhaniya-kursa-grivny-rezhim-yanukovicha-szheg-bolshe-20-mlrd-dollarov-zolotovaliutnogo-rezerva-48731.html>

36. Tihpko vykonav dorucheni yomu Yanukovychem reformy na 0%. URL: <http://www.experts.in.ua/inform/news/detail.php?ID=90143>

37. Tkachenko I.V. Peredumovy revoliutsii hidnosti v Ukraini: istorychnyi ekskurs. Perspektyvy rozvytku suchasnoi nauky. Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m.

Kyiv, 7–8 travnia 2015 roku). U 2-kh chastynakh. Kherson : Vydavnychi dim «Helvetyka», 2015. Ch. II. S. 7–10.

38. U reitynhu svobody slova Ukraina vpala na 42 pozytsii i posila 131 mistse. URL: <https://www.unian.ua/politics/414929-u-reytingu-svobodi-slova-ukrajina-vpala-na-42-pozitsiji-i-posila-131-mistse.html>

39. Udoskonalennia derzhavno-upravlinskykh vidnosyn v umovakh transformatsii ukrainskoho suspilstva : monohrafiia / E.A. Afonin, Ya.V. Bereznyi, O.L. Valevskiy ta in. K. : NADU, 2014. 268 s.

40. Ukraina ocholyla spysok hibrydnykh rezhymiv u reitynhu demokratii. URL: <http://racurs.ua/ua/n8211-ukrayina-ocholyla-spysok-gibrydnyh-rejymiv-u-reytyngu-demokratiyi>

41. Ukrainske suspilstvo 1992–2013: Stan ta dynamika zmin: Sotsiolohichni monitorynh. K., 2013. 565 s.

42. Ukrainu ponyzyly z katehorii vilnykh krain do "chastkovo vilnykh". URL: http://holosua.com/news/ukrajinu_ponizili_z_kategoriji_vilnykh_krajn_do_chastkovo_vilnykh/2011-01-13-12324

43. Khyzhniak I. Istorychni alhorytmy revoliutsiinosti v sotsialnomu prostori Ukrainy: vid peredumov do nezavershenosti pidsumkovoii optymality. Istoriia v shkoli. 2014. № 12. S. 16–29.

44. “Chastkovo vilna kraina” Ukraina. URL: <https://gurt.org.ua/news/events/9209/>

45. Chomu ukraintsi bidni? Formula oliharkhiv. URL: https://lb.ua/blog/andriy_pavlovskiy/184862_chomu_ukraintsi_bidni_formula.html

46. Chuprii L.V. Natsionalna ideia: problemy mizhrehionalnoi vzaiemodii. URL: <https://matrix-info.com/2017/06/30/natsionalna-ideya-problemy-mizhregionalnoyi-vzayemodiyi/>; Ukraincke cupilctvo:

47. Shavaliuk L. Minlyvyi bazys : [pro prychny Revoliutsii Hidnosti]. Ukrainskyi tyzhden. 2015. № 48. S. 24–27.

48. Shavaliuk L. Oliharkhichni biznes stae tiaharem dlia ekonomiky. URL: <http://tyzhden.ua/Economics/88648>

49. Shapovalenko M.V. Politychna stabilnist ta politychnyi kapital v umovakh transformatsii suspilstva. Naukovi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova. Ser. 22. Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin. 2014. Vyp. 14. S. 45–51.
50. Ianukovykh skorotyv kilkist ministerstv. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/yanukovich-skorotiv-kilkist-ministerstv.html>
51. Jekaterynczuk A. Ukrainska "rewolucja godnosi"i rewolucje w sieci / Andrzej Jekaterynczuk. Nad Buhom i Narvoiu. 2014. № 6. C. 9–11, 18.

Boyko O.D. Prerequisites and reasons of "Dignity revolution" (an attempt of complex analysis). The article analyzes precisely the preconditions and reasons for the "Dignity Revolution". The author substantiates the idea that the revolutionary explosion was caused by an aggravation of a complex of contradictions and conflicts in various spheres of public life. Problems in the socio-economic sphere are considered – slowdown of economic growth; unbalanced financial system; the establishment of an oligarchic model of management; implementation of reforms towards the development of state-oligarchic capitalism; artificial retardation of the formation of the middle class; strengthening the process of redistribution of property; narrowing of economic freedoms; increasing corruption; deepening of social stratification. A complex of contradictions in the political sphere is analyzed – the contradictory evolution of the nature of the oligarchic-clan political regime; strengthening the tendencies of authoritarianism and centralization of power in the model of political control; the potential and opportunities of the organized opposition.

Conflict potential in the legal sphere was revealed and characterized – violation of legal norms in the constitutional process; restriction of rights and freedoms of citizens; insufficient development and use of normative procedures for legal solution of social contradictions; strengthening political repressions. Research factors in the communicative sphere are perspective tendencies, expediency and probabilities in the process of informing the masses

about the situation in society; lack of effective communicative mechanism of feedback between the authorities and the people; restriction of the right of citizens to choose their own opinions and realization of interests. The contradictory tendencies of the development of the social-psychological sphere are analyzed – the intensification of the overgrowth of political dissatisfaction with political exclusion; increase of the level of social tension and readiness for protest actions; accelerating the process of acquiring Ukrainian citizenship of their own national, political, civic, and socio-cultural identities. The sharpening of problems in the international sphere is marked – inconsistency and fluctuations of the foreign policy course of Ukraine; the use of Russia and the United States of America as an instrument of influence in the struggle for geopolitical primacy; the nature and effects of the influence on the world development of color revolutions.

Keywords: *revolution, transformation, causes, preconditions, destabilization, contradiction, conflict, process, protest.*

Бойко А.Д. Предпосылки и причины Революции достоинства (попытка комплексного анализа). В статье комплексно проанализированы предпосылки и причины Революции достоинства. Исследованы проблемы в социально-экономической сфере – замедление темпов роста экономики; разбалансирование финансовой системы; утверждение олигархической модели хозяйствования; усиление процесса перераспределения собственности; сужение экономических свобод; усиление коррупции; углубление социального расслоения.

Проанализирован комплекс противоречий в политической сфере – противоречивую эволюцию природы олигархически-кланового политического режима; усиление авторитаризма в модели политического управления; потенциал и возможности организованной оппозиции. Выявлены и охарактеризованы конфликтный потенциал в правовой сфере – нарушение юридических норм в конституционном процессе; сужение прав и свобод граждан; усиление политических репрессий. Исследованы дестабилизирующие факторы в коммуникативной

сфере – рост степени тенденциозности, дозированности и избирательности в процессе информирования народных масс о ситуации в обществе; отсутствие действенного коммуникативного механизма обратной связи между властью и народом; ограничения права граждан на высказывание собственных мнений и реализацию интересов). Проанализированы противоречивые тенденции развития социально-психологической сферы – перерастание политического недовольства в политическое отчуждение; рост уровня социальной напряженности и готовности к протестным акциям; ускорение процесса приобретения гражданами Украины собственной национальной, политико-гражданской и социокультурной идентичности. Выделены проблемы в международной сфере – непоследовательность и колебания внешнеполитического курса Украины; использование Россией и США Украины в качестве инструмента влияния в борьбе за геополитическое первенство; характер и последствия влияния на мировое развитие цветных революций.

Ключевые слова: *революция, трансформация, причины, предпосылки, дестабилизация, противоречие, конфликт, процесс, протест.*